

Akademik ddr. Jože Maček

Hvalnica delu, ki človeka krepi in plemeniti

Marinka
Marinčič Jevnikar

Prof. Maček je osemindesetletno pedagoško delo preživel na oddelku za agronomijo Biotehniške fakultete, kjer je predaval fitomedicino (fitopatologijo in fitofarmacijo) – znanost, ki ji je posvetil največ časa. V tednu univerze pa je bil v predavalnici, v kateri smo študentje poslušali njegova predavanja, predstavljen dokumentarni film scenaristke Bože Herek in režiserja Bojana Hereka o poti rastlinskega zdravnika in zgodovinarja akademika ddr. Jožeta Mačka. Tistih, ki so se mu prišli poklonit in mu čestitat, je bilo zelo veliko, tako kot na prvem predavanju filma v Laškem.

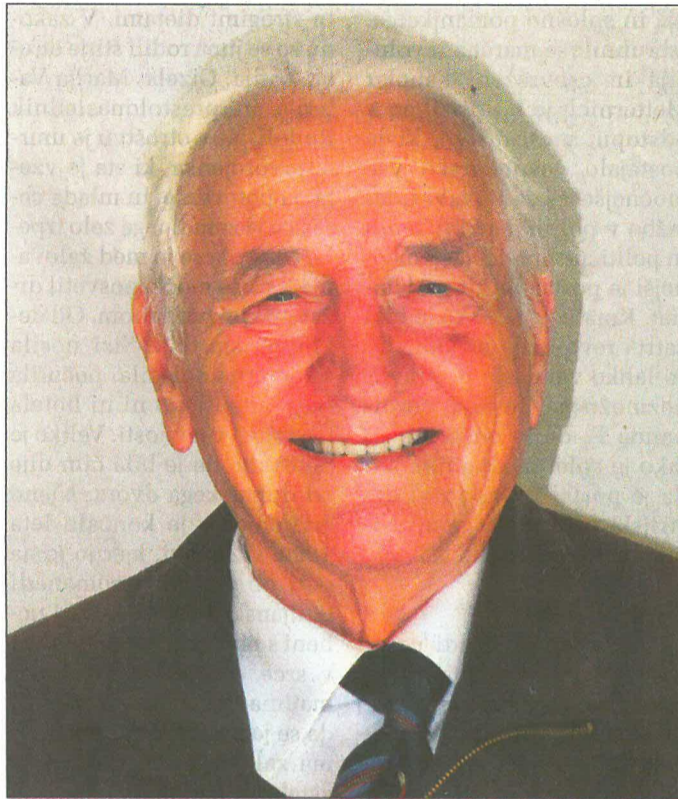
Dokumentarni film o ddr. Mačku govori o delu, ki je bilo življenje, oz. o življenju, ki je bilo delo. Je hvalnica delu.

Kot peti otrok se je rodil leta 1929 v kmečki družini v zaselku Njivce pri Laškem ter že s trinajstimi leti odšel na vajeniško delo k trgovcu, kjer se je delalo od 6.30 do 21.00. Tega urnika so se držali vsi, od lastnika trgovine do zadnjega vajenca. Tudi čas za malico in kosilo je bil skupen, jedli so za isto mizo in spoštovati takega delodajalca kljub trdemu delu ni bilo težko. Delo je bilo namreč način vzgoje od ranega otroštva, ko ni bilo časa za igre s tovariši ali za nepotrebno izgubljanje besed; je pa bilo otrokom jasno povedano, naj bodo pošteni in pridni, da ne bodo domači hiši delali sramote.

Prvi, drugi, tretji doktorat

Delovni tempo od ranega jutra do poznega večera je sledil na naslednjih delovnih mestih, kjer so opazili njegove talente, zato je dobival vse zahtevnejša dela. Ob delu se je učil in štiri letnike srednje kmetijske šole končal v dveh letih. S petindvajsetimi leti se je lotil študija agronomije ter po diplomi dobil mesto asistenta na Biotehniški fakulteti v Ljubljani. Ko se je nekega dne mudil pri tajnici v študentski pisarni, je na mizi povsem po naključju opazil nemški časopis in v njem razpis za ugledno štipendijo Alexandra von Humboldta in študij v Nemčiji. Čas za prija-

Pri zapisu »ddr.« ne gre za tipkarsko napako, ampak se tako pravilno napiše naziv človeka, ki ima tri doktorate. Take nazive je redko videti, saj jih je malo – le pet v Sloveniji; ddr. Jože Maček pa je edini, ki ima tri doktorate iz tako raznolikih znanosti, kot so fitomedicina, ekonomija in zgodovina.

Bibliografija ddr. Jožeta Mačka je tako obsežna, da je izšla celo v knjigi kot samostojna publikacija na Biotehniški fakulteti v Ljubljani. Skromen, kot je ddr. Maček, je na vprašanje glede števila enot v bibliografiji odgovoril, da ga je to sram povedati.

Velik znanstvenik je tudi velik človek, človek z veliko začetnico, skromen kljub svojemu bogatemu znanju. To so v dokumentarnem filmu Hvalnica delu zanj potrdili tudi prof. dr. Stane Granda, prof. dr. Tomo Korošec, prof. Jože Faganel, tuji priznani strokovnjaki in drugi. Njegovo znanstveno delo seveda zelo cenijo tudi člani njegove družine, ki pa na prvo mesto postavljajo veličino njegove osebnosti kot očeta in moža.

Znanstvenik, akademik, profesor ...

Ddr. Jože Maček je član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, član Hrvaške akademije ter član Evropske akademije znanosti in umetnosti v Salzburgu, dobitnik Zoisove nagrade za življenjsko delo na področju fitomedicine, častni član Društva za varstvo rastlin Slovenije in dobitnik številnih drugih priznanj, vse za njegovo dolgoletno kakovostno delo na področju fitomedicine in slovenske znanosti nasploh.

Kot je ob predstavitvi povedal prof. dr. Stanislav Trdan, je raziskovalno delo v fitomedicini obsegalo več področij, med drugim je odkril 800 novih vrst listnih zavrtačev pri nas, od tega 80 novih za jugovzhodno Evropo.

Profesor Maček velja za našega najbolj plodovitega pisca strokovne in znanstvene literature s področja fitomedicine. Znanstvenih in strokovnih razprav ter člankov je v tujih in domačih revijah objavil nad 350, raznih krajših strokovnih in poljudno-strokovnih prispevkov pa nad 3000. Akademik Maček je najuspešnejši prevajalec strokovne literature iz biotehniških strok pri nas, izjemnega pomena pa je tudi njegov prispevek k obogatitvi fitomedicine in biotehniške terminologije nasploh. Objavil je štiri univerzitetne učbenike, ki so še danes nepogrešljivo učno gradivo za študente agronomije. Med zadnjimi izvrstnimi knjigami je leta 2008 izdani učbenik Gozdna fitopatologija, pred tem jih je nekaj izšlo tudi pri Založbi Kmečki glas. V okviru njegovega bogatega pedagoškega dela, tako na dodiplomskem kot tudi na podiplomskem študiju, je bil mentor okrog sto diplomantom, 15 magistrantom in 10 doktorantom.

Na področju zgodovine se je posvečal proučevanju agrarne preteklosti in razvoja kmetijstva in gozdarstva v 19. stoletju, zadnja leta pa zbira in objavlja prispevke in zbornike s področja cerkveno-gospodarskih tem.

vo se je že iztekal, zato je Jože domala zadnji trenutek na pošto oddal prijavo ter bil z njo uspešen. Sledil je študij na Inštitutu za bolezni rastlin univerze v Bonnu, ki ga je z doktoratom iz agronomskih ved končal v dveh letih in pol – tako hitro zato, ker je delovni dan začel ob 7.30 in vztrajal do 22.00, vmes pa se je s kolesom zapeljal na koso in večerjo. Da dela pogosto ob luči, je večkrat opazil tudi direktor inštituta in mentor ter ga zato dajal za zgled drugim doktorantom.

Po vrnitvi v domovino je v Ljubljani ob drugem zahtevnem delu diplomiral ter v Beogradu doktoriral iz ekonomije – vede, ki se mu je še iz časov prve službe pri trgovcu zdela zanimiva in v poslu še kako potrebna. Tretji resen študij je bila zgodovina – do doktorata.

Naj tu napišem svoje spomine, da je prof. Maček na enem prvih predavanj fitopatologije nam študentom dejal, da ne zahteva, da obiskujemo njegova predavanja, ker je tudi on končal študij dveh znanosti z najvišjim nazivom ob redni zaposlitvi, ne da bi bil na enem samem predavanju. Pošalil se je, da tako mnogih svojih najboljših študentov sploh ne pozna, ker pridejo samo na izpit in dobijo odlično oceno, nekateri pa ga že na cesti pozdravljajo, ker se ni-

Nasveti za varstvo rastlin – od strokovnjaka iz prve roke

Ddr. Jožeta Mačka se spominjajo tudi številni bralci Kmečkega glasa, ki so vrsto let v časopisu tedensko prejeli odgovore na številna vprašanja glede bolezni, škodljivcev ali plevelov, ki so jim delali preglavice. Kmetje so pošiljali vzorce po pošti, številni pa so jih kar ob sobotah prinašali v Ljubljano na fakulteto, kjer se je pred profesorjevo pisarno zbralo tudi po 25 ljudi, željnih pomoči pri pridelavi. Včasih je bilo v Kmečkem glasu nasvetov ddr. Mačka o varstvu rastlin celo po dve strani, saj drugega načina svetovanja ni bilo.

kakor ne pripravijo dovolj, da bi opravili izpit in ga zato večkrat ponavljajo.

Pri varstvu rastlin z glavo in po pameti

Na področju varstva rastlin je ddr. Maček intenzivno preučeval vpliv raznih skupin herbicidov na talne, tudi parazitske mikroorganizme. Dolgo je preučeval onesnaženost rastlin in tal z ostanki fitofarmaceutskih sredstev v Sloveniji in ugotovil sorazmerno skromno obremenitev tako rastlin in pridelkov kot tal v Sloveniji. Preučeval je tudi ekonomiko varstva rastlin.

Je odločen zagovornik integriranega varstva rastlin, ki je vedno in vselej poudarjal, da je treba fitofarmaceutska sredstva uporabljati z glavo – če je tako, ne more biti škodljivih posledic ne za ljudi ne za okolje. Pri pridelavi za trg so namreč vlaganja prevelika, da bi lahko kmet posevke ali nasade prepuščal vplivom bolezni, škodljivcev ali plevelov. Širjenje bolezni in škodljivcev je odvisno od številnih vedno spreminjajočih se faktorjev, ki jim je pri pridelavi težko slediti. Laično rečeno bi bilo še najlažje zmanjšati uporabo herbicidov – proti plevelom lahko gesaprim nadomesti »motiko-prim« – a ni jih veliko, ki bi se je hoteli držati dneve in dneve. Dosledna ekološka pridelava brez uporabe sredstev za varstvo je po njegovih besedah mogoča le na vrtovih za lastno pridelavo ene družine. Pridelava za trg brez fitofarmaceutskih sredstev pa je tako, kot bi zdravniki zdravili brez anestezije: nekaj bi jih preživelo, večina pa bi jih vzela konec.

Ddr. Maček še danes pravi, da fitofarmaceutska sredstva ob pametni uporabi po navodilih ne morejo biti škodljiva, ker v naravi hitro razpadejo. Če bi nekdo na primer zaužil za en naprtnik organskih fosfornih estrov, ki so res zelo strupeni, bi umrl v petih minutah. Če pa bi jedel jabolka, ki so v pravilni koncentraciji tretirana s tem sredstvom, pa bi moral prvi dan po škropljenju pojesti 40 kilogramov jabolok, drugi dan 80 kilogramov, tretji dan 120 kilogramov ... V naravi se strupene snovi hitro razgrajujejo, k temu pripomorejo sončna

svetloba, padavine, tudi megla in veter. To ni tako kot pri aditivih, ki so dodani v konzerve in tam ostanejo, ker nanje noben zunanji faktor ne more vplivati. Ddr. Maček tudi pove, da ne pozna niti enega primera, v katerem bi bilo dokazano, da so za smrt človeka krivi s fitofarmaceutskimi sredstvi kontaminirani kmetijski pridelki. Testiranja v laboratorijih, s katerimi se ocenjuje strupenost, pa tudi niso na mestu, ker delajo poskuse na laboratorijskih miših in podganah, ki so že na stotine generacij med seboj skrižane ter zato neodporne. Če bi delali poskuse na tistih miših, ki živijo v naravi, bi bili rezultati povsem drugačni.

Poljedelstvo in živinoreja – to je kmetijstvo

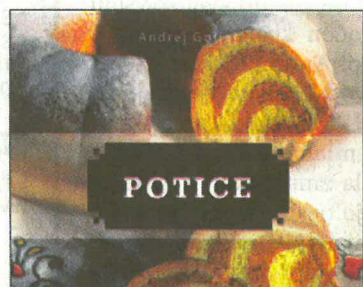
In kako vidi prihodnost slovenskega kmetijstva? No, glede tega ni velik optimist. Razdrobljenost kmetijskih površin je hiba, ki se negativno odraža posebej pri poljedelstvu in živinoreji, ki sta za ddr. Mačka edini zares kmetijski panogi. In za ti dve primarni panogi doktorand ekonomije meni, da bi morali že v preteklih letih s politiko marsikaj drugače usmerjati ter subvencije uporabiti za koncentracijo in združevanje zemljišč, ne pa za nakupe preveč zmogljivih traktorjev. Drugače je pri zelenjadarstvu, kjer lahko že s pridelavo na nekaj arih tudi nekaj zaslužiš, pri sadjarstvu in vinogradništvu pa sploh.

Z ddr. Jožetom Mačkom se lahko dolgo pogovarjaš, ker vsebine ne zmanjka. Ob slovesu mi je naročil, naj ga v tem portretu ne hvalim preveč. Tega niti ni treba, ddr. Jožeta Mačka najbolj hvali življenje, predano delu, katerega uspehi so bili tudi njegov edini adut za doseganje eminentnih naslovov. Drugih botrov, razen krstnega in birmanskega, namreč ni imel. Delo je akademika Mačka vselej krepilo in plemenitilo, kar potrjujejo tudi v zrelih letih bistre misli in nasmejan obraz.

Ko sem ga vprašala, kako običajno preživlja praznične dni, je dejal, da gre na rojstvo domačijo, ki jo je podedoval po materi, jo povsem obnovil in uredil; tam se tudi danes vedno najde kakšno delo.

ZALOŽBA KMEČKI GLAS

Andrej Goljat

Izvirno
slovensko
praznično
pečivo

POTICE

Potica – dobra jed, boljše nima celli svet. (ljudski pregovor)

Potica je slovenska znamenitost, kulinarčna posebnost, ki jo pripravljajo v vseh naših pokrajinah. V knjigi s slovensko-angleškim besedilom spoznamo zgodbo o tem okusnem prazničnem pečivu, navodila za peko, vrste testa in recepte za številne nadeve. Uporabna knjiga in lepo darilo tudi za tuje govoreče ljubitelje naše dežele in kulinarike.

